

بررسی و بازنشاسایی مفهوم رویکرد "منظر شهری تاریخی" و ارتباط آن با "بازآفرینی شهری"

محمد آذرمی^۱، هومن بهمن پور^{۲*}

۱- دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، گروه مهندسی طراحی محیط زیست، تهران، ایران

۲- دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، دانشکده علوم پایه، گروه محیط زیست، شاهرود، ایران

hooman.bahmanpour@yahoo.com

چکیده

امروزه بیش از ۵۰ درصد جمعیت کره زمین در شهرها زندگی میکنند. مطابق آمار رسمی جهانی، این نسبت در سال ۲۰۵۰ به ۷۰ درصد خواهد رسید. بنابراین نقش شهرها در زندگی آینده مردم کره زمین و لزوم توجه به حفاظت و توسعه پایدار در شهرها و مفاهیم و رویکردهای مرتبط با آن، برای رفع نیازها و پذیرش این جمعیت بزرگ، انکار ناپذیر مینماید. رویکرد منظر شهری تاریخی یونسکو در پاسخ به تهدیدات روز افزون حاصل از افزایش جمعیت و رشد ناموزون مناطق شهری بر منظر و مناطق فرهنگی تاریخی شهری تدوین گردیده است، با این هدف که کاهش دهنده مضرات تغییرات سریع در شهرها و مناطق تاریخی بوده و بتواند زمینه پایداری فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را در مناطق تاریخی شهری فراهم گرداند. پژوهش حاضر، سعی در تبیین اصول، ابعاد، مفاهیم و به روزترین ابزار و روشهای آن به منظور معرفی و آشنایی هرچه بیشتر پژوهشگران با این رویکرد ممتاز جهانی و تبیین لزوم بکارگیری و توجه به آن در کشور دارد. همچنین با توجه به اهمیت بازآفرینی شهری در مقوله مداخلات شهری، به مقایسه این دو مفهوم پرداخته و اهمیت و تفاوت ها و شباهت ها و رابطه میان آنها را بررسی میکند. روش تحقیق از نوع کیفی، هدف آن از نوع توصیفی و روش جمع آوری اطلاعات در آن، کتابخانه ای میباشد. این پژوهش موجب تبیین اهمیت و جایگاه رویکرد منظر شهری تاریخی در برنامه ریزی های مدیریتی شهری و روشن شدن ارتباط آن با مفهوم بازآفرینی شهری میگردد. این پژوهش همچنین، میتواند موجب توجه هرچه بیشتر به رویکرد منظر شهری تاریخی و بتبع آن مناظر فرهنگی-تاریخی و اهمیت آنها در جامعه گردد. بعلاوه کاربرد این چنین مفهومی موجب تقویت زیرساختهای شهری بویژه فرهنگی اجتماعی و همچنین تقویت صنایع مهمی چون گردشگری گردد.

واژگان کلیدی: منظر شهری تاریخی، بازآفرینی شهری، مدیریت شهری، منظر فرهنگی-تاریخی، یونسکو

۱- مقدمه

مرمت بناها و محوطه‌های فرهنگی-تاریخی همواره در طول زمان مورد توجه بوده است. انسان در طول دوره‌های تاریخی مختلف بر اساس نوع و شیوه تفکر حاکم بر اداره شهرها و جوامع، اهمیت و ارزش متفاوتی برای بافت، بناها و مناظر تاریخی قائل بوده و بر همین اساس برنامه‌هایی برای حفظ و مرمت این آثار با ارزش تدوین نموده است. نقش این آثار در معرفی جوامع مختلف و پیشینه آنان به دو دسته مهم هدف یعنی گردشگران غیربومی و نسل‌های آتی جامعه، و نیز توانایی و پتانسیل بالقوه عظیم این آثار در زمینه‌های اقتصادی نظیر رشد صنعت گردشگری و سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی، اهمیت مرمت و حفاظت پایدار و همه جانبه از این آثار را صدچندان می‌کند.

حال این سوال مطرح می‌شود که اصولاً چه لزومی برای اتخاذ و تدبیر رویکرد "منظر شهری تاریخی" وجود دارد؟ و این چنین رویکردی چه تأثیر مثبتی در شرایط کنونی منظر شهری در دنیا ایجاد میکند؟ پاسخ این دست سولات در بررسی روند شتابان شهری سازی^۱ و توسعه شهری نهفته است؛ روند رو به رشد و فزاینده شهرسازی و توسعه ناپایدار و بدون برنامه ریزی شهرها در سراسر دنیا موجب تغییر و دگرگونی و کاهش کیفیت زندگی شهری شده است. مشکلاتی نظیر افزایش جمعیت، نوگرایی و توسعه یکنواخت شهرها، کمبود فضاهای شهری، فقر اقتصادی و فرهنگی و ضعف زیرساخت‌ها از جمله مسائل مهمی است که رشد بی‌امان شهری سازی در سراسر جهان بوجود آورده است. در هنگامه این تغییرات سریع و عمیق، هویت تاریخی و کیفیت بصری محیط شهرها به شکل محسوسی تحت تأثیر قرار می‌گیرد، اهمیت فضاهای تاریخی شهری و نقش آنها در زیست پذیر نمودن شهر، توسعه پایدار اقتصادی و انسجام اجتماعی و فرهنگی در دنیای کنونی، موجب گردیده که حفاظت از مناظر تاریخی شهرها در نیم قرن اخیر به بخش مهمی از سیاستگذاری‌های بخش عمومی تبدیل گردد. بنابراین از آن زمان، نیاز به رویکردی پایدارتر در برنامه ریزی و توسعه پایدار شهری احساس می‌گردد. این چنین رویکردی میبایست بطور جامع دربرگیرنده تمامی وجوه و ابعاد فرهنگی، زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی در کلیه سطوح برنامه ریزی، طراحی و اجرای برنامه‌های مدیریت شهر و مناظر شهرها، بویژه شهرهای تاریخی می‌بود. بدین ترتیب رویکرد "منظر شهری تاریخی" در سال ۲۰۱۱ میلادی توسط یونسکو تدوین و معرفی گردید. این رویکرد، نخستین ابزار اجرایی پیشنهادی یونسکو در زمینه شهری سازی^۲ در طی دوره ۳۵ ساله قبل از آن و بعد از توصیه‌نامه ناپروبی (در زمینه حفاظت و نقش همزمان مناطق تاریخی^۳) در سال ۱۹۷۶ بوده است.

در دهه‌های (ابتدایی بعد از جنگ جهانی دوم بویژه از دهه ۶۰ میلادی به بعد) و بخصوص سالهای گذشته (بویژه اواخر قرن ۲۰ و سالهای آغازین قرن ۲۱ میلادی)، معاهدات، منشورها، توصیه‌نامه‌ها و دیگر اسناد بین‌المللی به شکل فزاینده و با نگاهی کارشناسانه و همه‌جانبه نگر و با نگاهی عمیق به مقوله پایداری در باب حفاظت، مدیریت و بازآفرینی این آثار، توسط نهادهای بین‌المللی متولی این امر، تدوین و معرفی گردیدند. نهادهای بین‌المللی مهم فعال در این زمینه عمدتاً شامل یونسکو^۴ (UNESCO) و ایکوموس^۵ (ICOMOS) هستند. هرچند نهادهای مهم بین‌المللی دیگری همچون ایکروم (ICCROM) و کمیته میراث جهانی (WHC) نیز در این زمینه فعالیت دارند. در جدول شماره ۱، مهم‌ترین اسناد بین‌المللی تدوین شده در زمینه حفاظت، مرمت و مدیریت میراث فرهنگی و تاریخی از ابتدای قرن بیستم تا کنون به‌مراه اهداف آنها بشکل اجمالی عنوان گردیده است.

۲- مبانی نظری

همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌گردد، هر کدام از اسناد تدوین شده، با توجه به شرایط خاص، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و فرهنگی وقت، دارای اهداف و رویکرد خاصی بوده‌اند. رویکردهای حفاظتی از میراث فرهنگی، از دهه‌های پیشین به این سو، تمرکز بیشتری بر روی میراث فرهنگی شهری داشته و توجه به حراست از میراث فرهنگی ناملموس نیز در سالهای اخیر مورد توجه خاصی قرار گرفته است. رویکرد "منظر شهری تاریخی"، در واقع رویکردی نوآورانه برای حفاظت و مدیریت توأمان شهرهای تاریخی است؛ رویکردی که منظر فرهنگی-تاریخی را نه محیطی ایزوله و جدای از محیط شهری، بلکه جزئی از کالبد پویای شهر بحساب می‌آورد.

^۱ urbanization

^۲ در بند شماره ۵ از مقدمه توصیه‌نامه، بر نیاز به یکپارچه سازی راهبردهای حفاظت میراث شهری با اهداف کلان توسعه پایدار شهری و نیز رویکرد حفاظتی و مدیریتی از مناطق تاریخی در بستر گسترده شهری تأکید گردیده است.

^۳ Nairobi Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas

^۴ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

^۵ International Council on Monuments and Sites

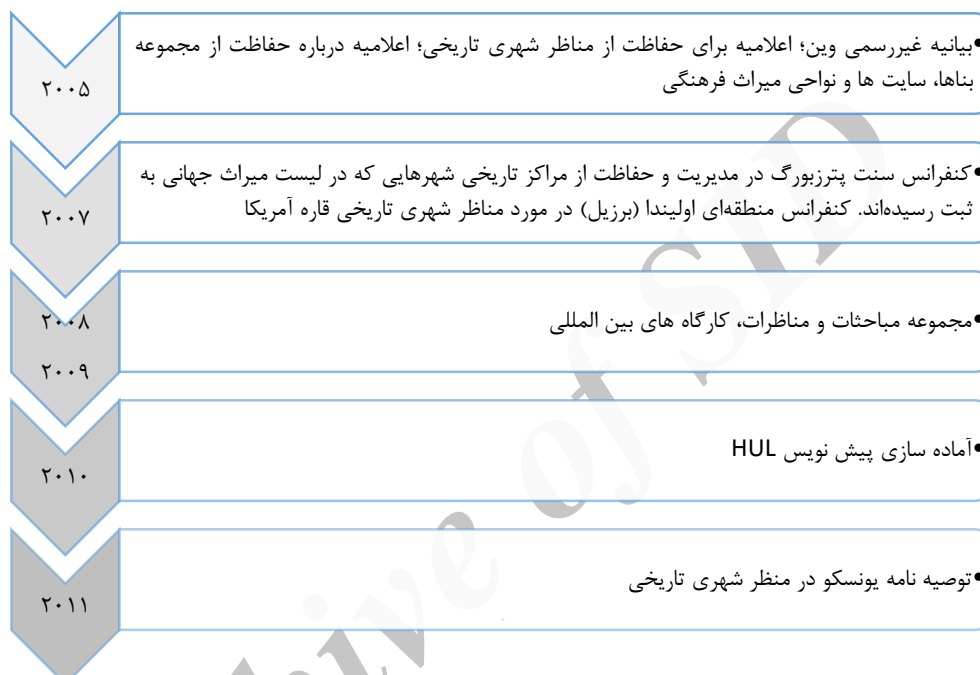
جدول ۱، مهمترین اسناد بین المللی تدوین شده در خصوص حفاظت از میراث فرهنگی-تاریخی جهانی

نام سند	نهاد	سال تدوین	حوزه مداخله	اهم اهداف	حوزه مداخله
منشور ونیز	یونسکو	۱۹۶۴	بناهای منفرد- مجموعه‌های فرهنگی و تاریخی- شهر و روستا	بهبود و ارتقاء کالبدی	بناهای منفرد- مجموعه‌های فرهنگی و تاریخی- شهر و روستا
معاهده پاریس	یونسکو	۱۹۷۲	مناطق شهری	جلب همکاری‌های بین المللی برای حفاظت از میراث فرهنگی	مناطق شهری
منشور واشنگتن	ایکوموس	۱۹۸۷	مناطق شهری	- تعیین اصول، اهداف و روشهای مورد نیاز برای حفاظت از شهرهای قدیمی و مناطق شهری - ایجاد هماهنگی میان زندگی شخصی و اجتماعی و ترغیب افراد به حفاظت از میراث فرهنگی	مناطق شهری
منشور بورا	ایکوموس استرالیا	۱۹۷۹ تا ۲۰۱۳	مناطق شهری	تعیین مجموعه استانداردهای عملی در خصوص برنامه‌ریزی مدیریتی برای مشاوران و تصمیم گیرندگان درباره اماکن و میراث مهم تاریخی- فرهنگی	مناطق شهری
معاهده پاریس در حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس	یونسکو	۲۰۰۳	سطوح محلی، ملی و بین المللی	- حفاظت و احترام به میراث فرهنگی ناملموس جوامع، گروه ها و افراد - افزایش آگاهی در مورد میراث فرهنگی ناملموس در سطوح محلی، ملی و بین المللی - جلب مشارکت و کمک های بین المللی	سطوح محلی، ملی و بین المللی
اصول والتا	ایکوموس	۲۰۱۱	مناطق شهری	- تعیین اصول و راهبردهایی عملی برای انواع مداخلات در شهرها و مناطق شهری تاریخی، بطوری که زمینه ساز حراست از ارزشهای این مناطق باشند - مداخلات در این مناطق میبایست تضمین کننده احترام و توجه به میراث فرهنگی ملموس و ناملموس باشد	مناطق شهری
منظر شهری تاریخی (HUL)	یونسکو	۲۰۱۱	مناطق شهری	- معرفی رویکرد منظر تاریخی شهری به عنوان یک راه نوآورانه برای حفاظت از میراث (ملموس و ناملموس) فرهنگی و مدیریت شهرهای تاریخی - بیان جزئیات مربوط به رویکرد HUL	مناطق شهری

۲-۱- شکل گیری مفهوم "منظر شهری تاریخی"

با اینکه حفاظت از میراث شهری از بسیار پیش تر مرسوم بوده لکن در قرن بیستم شکل علمی و مدرن تری به خود گرفته است. سنگ بنای حفاظت مدرن میراث شهری با منشور آتن در سال ۱۹۳۱ نهاده شد. اگرچه جنبش مدرنیسم همزمان و بعد از جنگ جهانی دوم که مجال خودنمایی بیشتری یافت، مخالف سرسخت مقوله حفاظت بود، لکن همین مخالفت موجب جلب توجهات و بوجود آمدن اجماعی جهانی برای حفاظت از آثار فرهنگی-تاریخی شهرها گردید. بطوری که منشور ونیز در سال ۱۹۶۴ مهمترین عهدنامه بین المللی در زمینه حفاظت مدرن بعد از منشور آتن و جنگ جهانی دوم بود. از سوی دیگر، دیدگاه

مدرنیسم که در بازسازی‌های بعد از جنگ مجال ظهور یافته بود، در شهرها بعثت وجود نواقص موجود در شهرسازی های حاصله از اوایل دهه ۶۰ رو به افول نهاده و (هرچند اثرات آن تا دهه ها در برنامه ریزی های شهری در نقاط مختلف جهان باقی ماند) رفته رفته و در طول دهه‌های آتی اهمیت مقوله فرهنگ، هویت فرهنگی و اجتماعی شهرها و آثار و مناظر فرهنگی-تاریخی آنها در رویکردهای اتخاذشده و اسناد بین المللی بیشتر شد. در نهایت و طی گذشت فرآیندی که از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۱ به طول انجامید، توصیه نامه یونسکو در مورد منظر شهری تاریخی شکل گرفت؛ این توصیه نامه محصول بیش از نیم قرن تکامل و تجربه اسناد بین المللی در زمینه مرمت شهری و حفاظت تاریخی بود و در واقع واکنشی به تحولات سریع مهاجرت به شهرها و زندگی شهرنشینی و لزوم یکپارچه سازی مدیریت شهری و مدیریت میراث بود. در دیاگرام شماره ۱، روند شکل گیری مفهوم "منظر شهری تاریخی" در رویدادهای بین المللی و در طول زمان از سال ۲۰۰۵ میلادی به بعد نمایش داده شده است.

دیاگرام ۱، روند تکامل معاهدات بین‌المللی و شکل گیری رویکرد منظر شهری تاریخی (اقتباس از the League of Historical Cities, 2016).

۲-۱-۱- بیانیه غیررسمی وین

این بیانیه در ۳۱ بند در شهر وین توسط یونسکو و با حضور بیش از ۶۰۰ متخصص از ۶۶ کشور جهان، در سال ۲۰۰۵ میلادی تنظیم گردید. این بیانیه شامل بخش های مختلفی از جمله تعاریف، اصول و اهداف، دستورالعمل های حفاظتی و توسعه شهری بود و در آخر توصیه های مهمی در زمینه مناظر شهری تاریخی عنوان گردید: شمول تمامی محوطه ها و شهرهای تاریخی ثبت جهانی در مفهوم منظر تاریخی، لزوم توجه به مفهوم منظر شهری تاریخی در ثبت آثار جدید در فهرست جهانی، لزوم گسترش مناظر تاریخی و ثبت موارد جدید در فهرست آثار جهانی. این بیانیه سنگ بنای آغازین مفهوم منظر شهری تاریخی در یونسکو بحساب می آید.

۲-۱-۲- کنفرانس سنت پترزبورگ

این کنفرانس مهمترین همایش بعد از کنفرانس وین در سال ۲۰۰۵ میلادی در زمینه حفاظت از مناظر شهری تاریخی است که توسط یونسکو در سال ۲۰۰۷ برگزار گردید. این همایش به منظور بازتعریف و تبیین مفهوم منظر شهری تاریخی بعنوان پایه ای برای تعریف مفاهیم مرتبط و نیز نگاهی جامع تر به موضوع برگزار گردید. در این کنفرانس مفاهیمی چون:

مفهوم منظر شهری تاریخی، تعاریف و توصیف مفهوم "اثر بر ارزشها"، ابزارهای پایش اثرات بر منظر شهری، ارزشهای جهانی برجسته؛ اعتبار و یکپارچگی، مرزها و حرایم منظر شهری تاریخی، رویکردهای عمومی به حفاظت از مراکز تاریخی شهری و شاخص های کلیدی حفاظت، مورد بررسی، بازبینی و بازتعریف قرار گرفتند.

۲-۱-۳- مجموعه مباحثات و مناظرات، کارگاه ها و طرح های پایلوت بین المللی

در طی سالهای ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ میلادی جلسات متعددی برای تبیین هرچه بیشتر مفاهیم، تعاریف، ابزارها و روشها بوسیله مباحثات صورت گرفت.

۲-۱-۴- آماده سازی پیش نویس منظر شهری تاریخی

در ادامه سیر تکامل و تدوین رویکرد منظر شهری تاریخی، سال ۲۰۱۰ میلادی، پیش نویس این توصیه نامه توسط یونسکو ارائه گردید. اهم مفاد این پیش نویس شامل، مقدمه، تعاریف مربوط به مفهوم منظر تاریخی شهری، فرصتها و چالش های حفاظت شهری در قرن ۲۱، سیاستها، ابزارها، ظرفیت سازی و تحقیقات، مشارکتهای بین المللی، برنامه عملیاتی شرکت در توصیه نامه منظر شهری تاریخی. سرانجام با پایان گرفتن بررسی ها در سال ۲۰۱۱ توصیه نامه رسمی یونسکو در منظر شهری تاریخی در پاریس تصویب شد.

۳- تعاریف و مفاهیم مربوط به "منظر شهری تاریخی"

مطابق تعریف یونسکو؛ منظر شهری تاریخی به مناظر شهری اطلاق می گردد که حاصل انباشت ارزشها و ویژگیهای فرهنگی-تاریخی در دورههای مختلف است؛ این مفهوم نخستین بار در بیانیه غیررسمی وین یونسکو در سال ۲۰۰۵ میلادی مورد اشاره قرار گرفت؛ مطابق بیانیه وین، "منظر شهری تاریخی"، به گروهی از ساختمانها، سازهها، یا فضاهای باز در محیط عادی و زیست بوم خود اطلاق می گردد؛ که شامل محوطه های باستانی و دیرینه شناسی که با سکونتگاههای انسانی در محیط زیست شهری در یک دوره زمانی ترکیب شده اند. این مناظر، جوامع مدرن را پدید آورده اند و ارزشهایی شگرف را برای درک ما از چگونگی زندگی امروز به همراه دارند.

جنبه تفاوت مهم این رویکرد با رویکردهای حفاظتی پیشین، در زمینه نوع نگرش به اثر فرهنگی تاریخی است. در رویکردهای پیش از آن و در نیمه دوم قرن بیستم، حفاظت، صرفا از بنا یا محوطه تاریخی مد نظر بوده و به بنا به شکل ایزوله نگریده می شده است؛ نتیجه طبیعی چنین رویکردی (اگرچه موجب حفاظت فیزیکی می گردد)، عدم ورود عادی شهروندان به این آثار و از میان رفتن هویت و زندگی روزمره و پویایی محیط شهری در آنها بود. لکن در رویکرد منظر شهری تاریخی، علاوه بر توجه به مناظر و محوطه ها بصورت منفرد، بناها به عنوان عنصری از عناصر تشکیل دهنده شهر و در ارتباط با آن در نظر گرفته شده و برنامه ریزیهای مدیریتی در جهت هماهنگی و کارایی و مشارکت در بافت شهری صورت می گیرد.

در واقع در نظر داشتن این نکته مهم است که منظر شهری تاریخی نقطه حرکتی را در مدیریت و توسعه شهری ایجاد می نماید. در نتیجه، به عنوان یک رویکرد، منظر شهری تاریخی بنیانی را برای "یکپارچگی حفاظت شهری در قالب یک چهارچوب توسعه پایدار کلی" و "توسعه درک افراد از محیط و منظر تاریخی" فراهم می آورد.

۳-۱- منظر شهری تاریخی به عنوان یک رویکرد

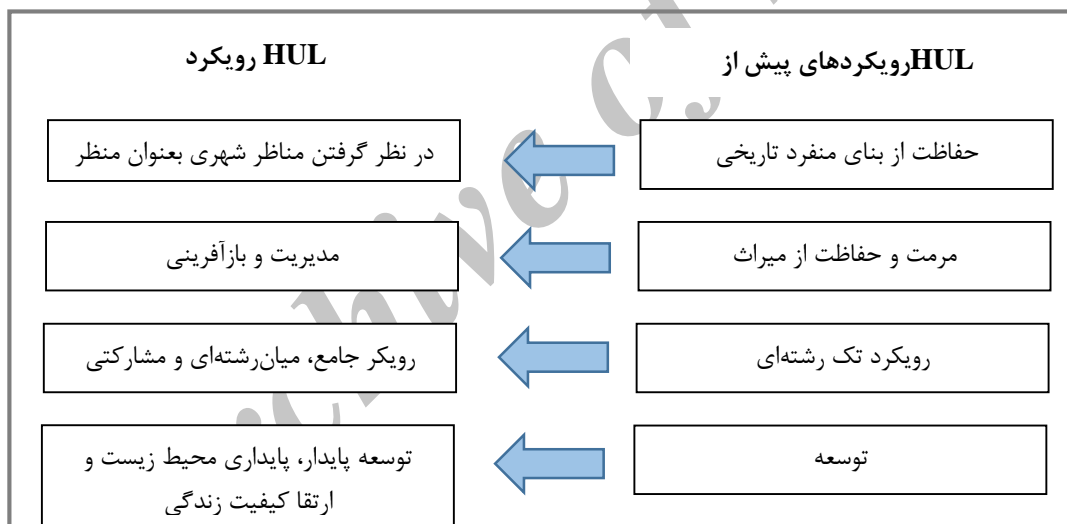
منظر شهری تاریخی به عنوان یک رویکرد، به بهبود اموری چون حفاظت از محیط زیست انسان، تقویت استفاده پایدار و مولد از فضاهای شهری با شناخت ویژگیهای آنها و ارتقاء تنوع عملکردی و اجتماعی کمک می نماید. این امر ریشه در تعادل و

¹ impacts on values

ارتباط پایدار میان محیط‌زیست شهری و طبیعی، و همچنین میان نیازهای نسل امروز، نسل‌های آینده و میراث گذشته دارد. این رویکرد همچنین خلاقیت و تنوع فرهنگی را دارایی باارزشی برای توسعه انسانی، اقتصادی و اجتماعی تلقی می‌نماید، همچنین ابزارهایی را جهت مدیریت دگرگونی‌های فیزیکی و اجتماعی فراهم می‌نماید. نکته مهم اینکه، این رویکرد می‌تواند یکپارچگی و هماهنگی دخالت‌های معاصر و جدید، با میراث تاریخی در مجموعه تاریخی شهری را تضمین نموده و متضمن مدیریت و توسعه پایدار میراث فرهنگی تاریخی باشد.

بنابراین و بطور کلی منظر شهری تاریخی به عنوان یک رویکرد دارای عملکردها و ویژگی‌های ذیل می‌باشد:

- رویکردی تاریخی و میان‌رشته‌ای است
  - ساماندهی مدیریتی فراگیر برای منابع میراث فرهنگی-تاریخی در محیط‌هایی پویا و در حال تغییر شهری
  - کمک رسانی به مدیریت تغییرات در شهرهای تاریخی (بر اساس تشخیص، تمایز و لایه‌بندی روابط درونی ارزش‌های فرهنگی و طبیعی، ملموس و ناملموس و محلی و بین‌المللی موجود در هر شهر)
  - جامع بودن دیدگاه مدیریتی در جهت مفاهیم پایداری
  - اتخاذ تدابیر مدیریتی و برنامه ریزی‌های توسعه‌ای و حفاظتی کاملاً منطبق بر شرایط محلی
- بنابراین بطور خلاصه، منظر شهری تاریخی به عنوان یک رویکرد، پایه و اساس لازم برای تلفیق و یکپارچگی حفاظت شهری در چهارچوب توسعه پایدار جامع شهری را، از طریق کاربرد ابزارهای سنتی و جدید سازگار شده با زمینه و بافت محلی فراهم می‌کند. تفاوت‌های آشکار و بهبودی که در روند مدیریت فضای شهری توسط رویکرد منظر شهری تاریخی بوجود آمده بصورت خلاصه در دیاگرام شماره ۲ عنوان شده است.

دیاگرام ۲، تفاوت رویکرد منظر شهری تاریخی با رویکردهای پیشین مدیریت میراث فرهنگی شهری

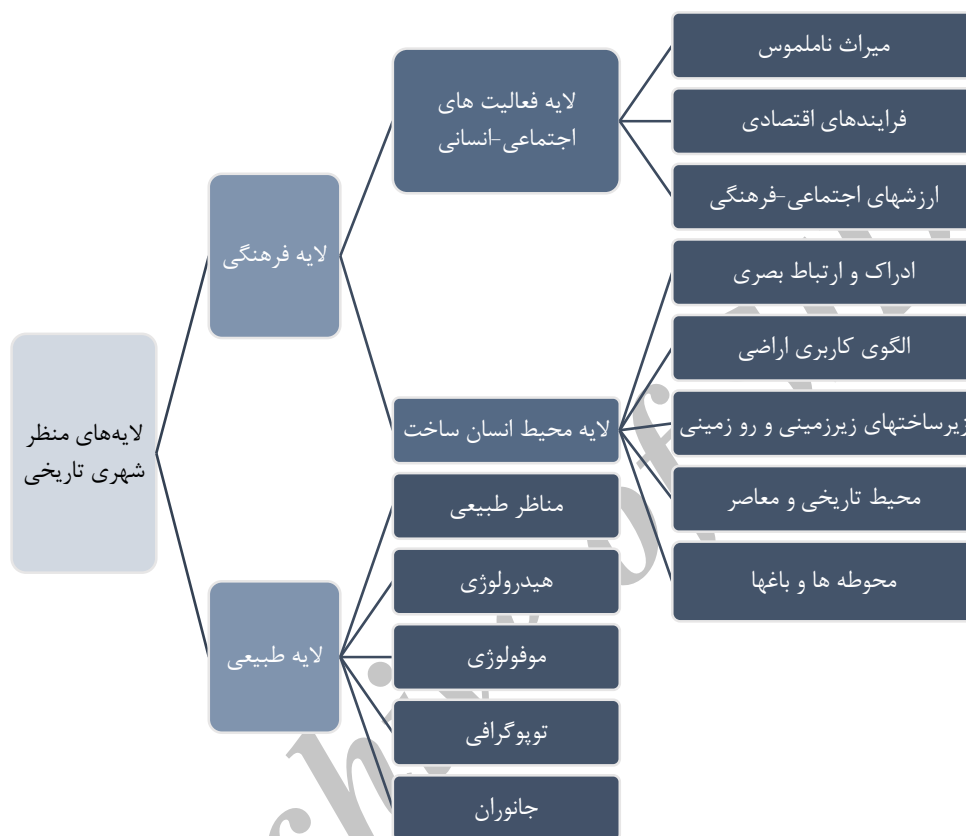
۲-۳- اهداف منظر شهری تاریخی

منظر شهری تاریخی با توجه به مبانی اولیه، اهدافی را در مدیریت شهری دنبال میکند، این اهداف همانند سایر ویژگی‌های منظر شهری تاریخی، یکپارچه، جامع و در جهت توسعه پایدار می‌باشند:

- ۱- ایجاد اولویت‌بندی‌ها در خصوص ملزومات یک توسعه شهری و فرایند مدیریت میراثی
- ۲- حفظ کیفیت محیط زیست انسان و تقویت قدرت تولید مناطق شهری
- ۳- تلفیق اهداف مربوط به حفاظت از میراث شهری با اهداف توسعه اجتماعی و اقتصادی و شهری، (یکپارچه‌سازی توسعه و مدیریت شهری با حفاظت میراث با هدف حفظ هویت و ویژگی‌های کلیت شهرهای تاریخی)
- ۴- حفظ ارزش‌های میراثی مرتبط با روح مکان در شهر

۳-۳- لایه های منظر شهری تاریخی

همانطور که عنوان گردید، منظر شهری تاریخی به عنوان یک رویکرد مدیریتی، منظر شهرهای تاریخی را به لایه های مختلفی تقسیم بندی می نماید. علت لایه بندی منظر امکان بررسی مفصل و دقیق هر لایه مجزا از منظر است؛ بدین ترتیب هرچه لایه ها با جزئیات بیشتری در نظر گرفته شوند، بهتر و دقیق تر مورد شناخت و تجزیه و تحلیل قرار گرفته و در نتیجه برنامه ریزی مناسبتری برای آنها صورت خواهد گرفت. دیاگرام شماره ۳ لایه بندی منظر در رویکرد منظر تاریخی شهری را نمایش میدهد.

دیاگرام ۳، لایه بندی منظر بر اساس رویکرد منظر تاریخی شهری (اقتباس از: تقوایی، مطهری راد، ۱۳۹۳).

همانطور که مشاهده میشود برای لایه های فرهنگی منظر، مجموعاً ۸ دسته در نظر گرفته شده است، حال آنکه برای لایه طبیعی ۵ دسته تعیین شده. علت وجود چنین لایه بندی خاصی میتواند تأکید بیشتر بر جنبه های فرهنگی-اجتماعی و نیز کالبدی منظر و شهر باشد؛ این در صورتی است که لایه طبیعی نیز خود میتواند تحت تأثیر فعالیت های موجود در لایه فرهنگی قرار گرفته یا با آن همپوشانی برقرار نماید.

۳-۴- منابع منظر شهری تاریخی

مفهوم منظر شهری تاریخی بطور کلی دربرگیرنده دو نوع منبع میراثی محسوس و نامحسوس است که با تأثیر نهادن و برنامه ریزی روی این منابع، به اهداف مدیریتی خود در امر بازآفرینی شهری نائل می شود. منابع محسوس شامل منابع قابل لمس و مجسم پوشش گیاهی، بناها و غیره می باشد و منابع نامحسوس شامل منابع غیرمادی مانند منابع فرهنگی و معنوی چون آیین ها، مراسم مذهبی می گردد.

۳-۴-۱- منابع محسوس شامل

- ۱- خصوصیات فیزیکی نظیر توپوگرافی سایت، شکل زمین، هیدرولوژی، اقلیم
- ۲- ویژگی‌های طبیعی چون پوشش گیاهی و جانوری
- ۳- محیط‌های انسان‌ساخت شامل بناها و محوطه‌های تاریخی و جدید، زیرساخت‌های روزمینی و زیرزمینی شهری، فضاهای باز شهری و بوستان‌ها، الگوهای آمیشی و سازماندهی فضایی و ادراک و ارتباطات بصری
- ۴- ارزش‌ها و اقدامات اجتماعی و فرهنگی و ابعاد ناملموس میراث تاریخی که با ایجاد تنوع و هویت مرتبط است.
- ۵- فرآیندهای اقتصادی موجود

۳-۴-۲- منابع نامحسوس شامل:

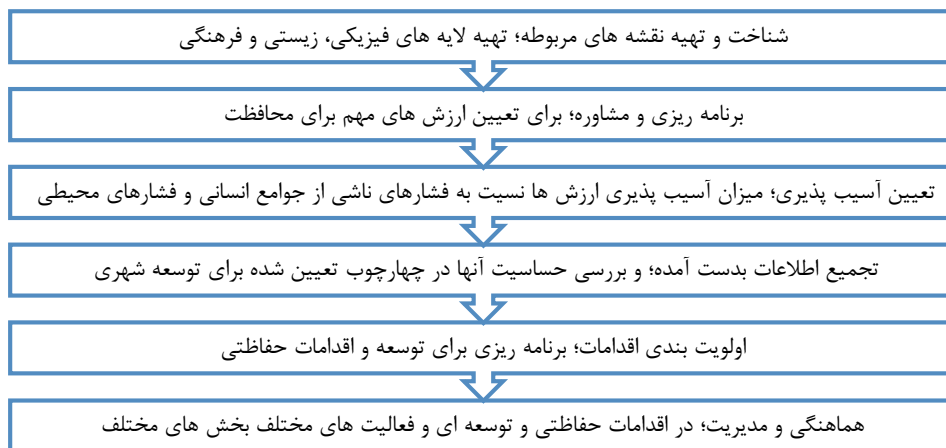
- ۱- جشنواره‌های محلی، تشریفات مذهبی، موسیقی، رقص و نمایش
- ۲- عبادات روحانی، زیارت مذهبی، مراسمات دینی
- ۳- اماکن نمادین مشترک، نمادهای تجسم‌کننده هویت شهری مشترک
- ۴- اماکن شامل یادمان‌ها، رخدادهای مهم و یادبودها
- ۵- کشاورزی و محصولات کشاورزی شهری و غیر شهری
- ۶- دستورات پخت و آشپزی محلی و منطقه‌ای و غذاهای روزمره
- ۷- هنرها، صنایع دستی، مواد و مصالح و کارگاه‌های سنتی و محلی می‌باشند.

۳-۵- پیاده‌سازی منظر شهری تاریخی به عنوان یک رویکرد

فرایند پیاده‌سازی رویکرد منظر شهری تاریخی در یک منظر شهری، بطور کلی دارای ۶ گام مهم و اساسی می‌باشد؛ اجرای این گام‌ها می‌بایست با توجه به شرایط محلی هر شهر تاریخی صورت پذیرد، در این صورت هر شهری، با داشتن اهداف مدیریتی مشابه، راهبردهای متفاوت مدیریتی دربر خواهد داشت:

- ۱- انجام بررسی و تهیه نقشه‌های جامع در رابطه با منابع فرهنگی-تاریخی، طبیعی و انسانی در هر شهری.
  - ۲- برنامه‌ریزی و مشاوره برای تعیین ارزشهای مهم محلی جهت حفاظت از این ارزشها، برای انتقال به نسل‌های آینده؛ و مشخص نمودن خصوصیات حائز این شرایط
  - ۳- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری این ویژگی‌ها نسبت به فشارهای اجتماعی اقتصادی و اثرات تغییرات آب و هوایی
  - ۴- یکپارچه‌سازی ارزش‌های میراثی شهری و بررسی وضعیت آسیب‌پذیری آنها نسبت به چهارچوب‌های گسترده‌تر توسعه شهری، که نشانه‌هایی از مناطق شهری که در آن حساسیت میراثی وجود دارد بدست می‌دهد؛ که این مناطق نیازمند توجه کاملی در خصوص برنامه‌ریزی، طراحی و پیاده‌سازی پروژه‌های توسعه‌ای می‌باشند.
  - ۵- اقدامات برای اولویت‌بندی حفاظت و توسعه
  - ۶- ایجاد مشارکت و شبکه مدیریتی محلی مناسب برای هر پروژه مشخص شده حفاظتی و توسعه‌ای. همین‌طور توسعه سازوکارهایی برای هماهنگی میان فعالیت‌های مختلف میان دست‌اندرکاران مختلف اعم از خصوصی و دولتی.
- دیاگرام شماره ۴ نمایش دهنده خلاصه فرآیند اجرای مراحل اساسی رویکرد منظر شهری تاریخی می‌باشد.

دیگرام ۴، خلاصه گام‌های پیاده سازی رویکرد منظر شهری تاریخی (اقتباس از Veldpaus, Roders, 2013)

۳-۶- ابزارهای پیاده سازی HUL

برای انجام گام‌های پیاده سازی رویکرد منظر شهری تاریخی، نیاز به ابزارهای قوی و موثر می‌باشد؛ این ابزارها شامل گستره‌ای از ابزارهای میان‌رشته‌ای، متفاوت، موثر و نوآورانه می‌باشند که در چهار دسته، طبقه‌بندی شده‌اند:

۱- تعامل اجتماعی و مدنی: این ابزار می‌بایست گفت‌وگوی درون‌فرهنگی را بوسیله یادگیری درمورد تاریخ، آداب و رسوم، نیازها و آرمان‌های آنها و همچنین بوسیله واسطه شدن و مذاکره بین گروه‌ها و علایق متقابل سهیل نماید. هرچند ابزارها در طول زمان و با توجه به شرایط شهری ممکن است تغییر نمایند، لکن از جمله مهم‌ترین این ابزارها می‌توان به تبلیغات، گفت‌وگو و مشاوره، توانمندسازی جامعه، نقشه‌برداری فرهنگی و دیگر مواردی که ممکن است در هر شهر بطور خاص مورد نیاز باشد، اشاره نمود.

۲- دانش و برنامه‌ریزی: ابزاری برای تصدیق اعتبار و صحت میراث شهری است. این ابزارها می‌بایست به تشخیص اهمیت فرهنگی-تاریخی کمک نمایند و همینطور به شرایط جهت پایش و مدیریت تغییرات، و برای ارتقاء کیفیت زندگی و فضای شهری کمک نمایند. در حالی که ارزیابی اثرات میراثی، اجتماعی و زیست‌محیطی باید از پایداری و دوام برنامه‌ریزی و طراحی حمایت نمایند، می‌بایستی به ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی توجهات خاص مبذول گردد. از جمله این ابزارها می‌توان به برنامه‌ریزی، GIS، ابرداده‌ها، شکل زمین، ارزیابی اثرات یا میزان آسیب‌پذیری، ارزیابی سیاست‌ها و دیگر موارد مورد نیاز اشاره نمود.

۳- سیستم‌های نظارتی: این ابزار می‌تواند شامل قوانین ویژه، اعمال یا ضوابطی برای مدیریت مجموعه‌های ملموس و ناملموس میراث شهری باشد که این مجموعه‌ها شامل ارزش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی است. سیستم‌های سنتی و مرسوم باید حسب لزوم تشخیص داده شده و تقویت گردند. از جمله ابزارهای نظارتی می‌توان به قوانین و مقررات، آداب و رسوم محلی، سیاست‌ها و برنامه‌ریزی اشاره نمود.

۴- ابزارهای مالی: ابزار مالی می‌بایست در عین اینکه از ارزش‌های فرهنگی-تاریخی حفاظت می‌کند، باید به بهبود نواحی شهری کمک نماید. ابزارهای مالی می‌بایست به ساخت ظرفیت کمک نموده و همچنین از فعالیت‌های نوآورانه توسعه‌ای درآمدزا، که ریشه در آداب و رسوم منطقه دارند حمایت نماید. علاوه بر کمک‌های مالی نهادهای دولتی و بین‌المللی، ابزارهای مالی می‌بایستی در زمینه بهبود سرمایه‌گذاری‌های محلی بکار گرفته شوند. اعتبارات خرد و دیگر سازوکارهای مالی منعطف، باید برای حمایت از سرمایه‌گذاری محلی در نظر گرفته شود؛ همانطور که مدل‌های گوناگونی از مشارکت خصوصی-دولتی برای ایجاد پایداری مالی در رویکرد منظر شهری تاریخی وجود دارند. از جمله ابزارهای مالی می‌توان به ابزارهای اقتصادی، کمک‌های مالی و مشارکت‌های عمومی و خصوصی اشاره نمود.

۷-۳- تجربیات جهانی کاربست HUL

یونسکو اصول و چهارچوب‌های رویکرد HUL را از سال ۲۰۱۳ تاکنون در ۱۵ کشور و نمونه موردی انجام داده است که شامل شهرهایی در قاره‌های مختلف می‌شود. شهرهایی چون شانگهای، آمستردام، کونکا^۱ در اکوادور، راولپندی در پاکستان، زانزیبار در تانزانیا، ناپل در ایتالیا و ... از جمله شهرهایی هستند که اصول HUL بصورت پایلوت در آنها صورت پذیرفته است. همانطور که مشخص است این شهرها در قاره‌های مختلف قرار داشته و از لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و شاخصه‌های مهمی چون جمعیت، اقلیم، تاریخ، زیرساخت‌های شهری، پتانسیل‌های فرهنگی و گردشگری و بسیاری عوامل دیگر با یکدیگر متفاوتند، لکن رویکرد منظر شهری تاریخی بخوبی توانسته در این شهرها اجرا شده و با سایر رویکردهای شهرهای پایدار تلفیق گردند. جدول شماره ۲ نمایش دهنده خلاصه‌ای از مطالب عنوان شده در مورد منظر شهری تاریخی می‌باشد.

جدول ۲، خلاصه شاخصه‌های مرتبط با رویکرد منظر شهری تاریخی (HUL)

ابزارهای پیاده‌سازی HUL	منابع HUL	لایه‌های HUL	اهداف HUL	پیشینه و روند تکامل HUL
<ul style="list-style-type: none"> - عامل اجتماعی و مدنی (گفتگوی درون فرهنگی بواسطه ترویج رسوم و آرمان‌های مشترک) - دانش و برنامه‌ریزی (تشخیص اهمیت فرهنگی و تاریخی، پیش و مدیریت تغییرات، برنامه‌ریزی و طراحی سایت) - سیستم‌های نظارتی (ضوابط مدیریتی مجموعه‌های میراثی، تشخیص و تقویت قوانین سنتی، با ابزار آداب رسوم سنتی و محلی و برنامه‌ریزی) - ابزارهای مالی (بهبود نواحی شهری، افزایش ظرفیت‌ها، درآمدزایی بوسیله فعالیت‌ها و صنایع محلی و سنتی، با ابزارهایی چون مشارکت مردمی، بخش خصوصی و دولتی و جذب اعتبارات) 	<ul style="list-style-type: none"> - خصوصیات فیزیکی (توپوگرافی، شکل، هیدرولوژی، اقلیم) - ویژگی‌های طبیعی (پوشش گیاهی و جانوری) - محیط انسان‌ساخت (بناها و محوطه‌های تاریخی و جدید، زیرساخت‌های روزمینی و زیرزمینی شهری، فضاهای باز شهری و بوستان‌ها، الگوهای آمیشی و سازماندهی فضایی و ادراک و ارتباطات بصری) - ارزش‌ها و اقدامات اجتماعی و فرهنگی و ابعاد ناملموس میراث تاریخی که با ایجاد تنوع و هویت مرتبط است. - فرآیندهای اقتصادی 	<ul style="list-style-type: none"> - لایه‌بندی بر اساس عناصر و پدیده‌های طبیعی و فرهنگی - لایه زیستی شامل: فضاهای باز و باغ‌ها - توپوگرافی و موفولوژی زمین، هیدرولوژی - مناظر طبیعی - لایه فرهنگی شامل دو دسته می‌گردد: "فعالیت‌های اجتماعی انسان" و "محیط انسان ساخت" - فعالیت‌های اجتماعی انسان: میراث تاملوس، فرآیندهای اقتصادی، رفتارها و ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی - محیط انسان ساخت شامل: ادراکات و ارتباطات بصری، کاربری اراضی، زیرساختها، محیط و منظر مصنوع تاریخی-فرهنگی و معاصر 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد اولویت‌بندی در مورد ملزومات و خواسته‌ها در فرایند توسعه شهری - حفظ کیفیت محیط زیست انسان - تلفیق اهداف مربوط به حفاظت از میراث شهری با اهداف توسعه اجتماعی و اقتصادی و یکپارچه‌سازی توسعه و مدیریت شهری - حفاظت از ارزش‌های میراثی شهری 	<ul style="list-style-type: none"> - بیانیه غیررسمی وین و اعلامیه‌هایی برای حفاظت از آثار تاریخی ۲۰۰۵ - کنفرانس‌های سنت پترزبورگ و اولیندا ۲۰۰۷ - مباحثات و مناظرات، کارگاه‌ها و طرح‌های پایلوت بین المللی ۲۰۰۸-۲۰۰۹ - آماده سازی پیش نویس HUL ۲۰۱۰ - توصیه نامه ۲۰۱۱ یونسکو در منظر شهری تاریخی ۲۰۱۱ - ۲۰۱۱ تا کنون؛ برگزاری نشست‌ها و کارگاه‌های مختلف و اجرای HUL در شهرهای مختلف دنیا

رویکرد HUL

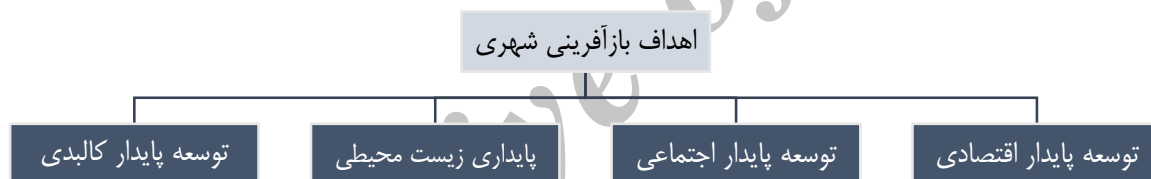
¹ Cuenca

۴- بازآفرینی شهری^۱ در عصر حاضر

برای بررسی ارتباط میان رویکرد منظر شهری تاریخی و بازآفرینی شهری، نیاز به بررسی اجمالی بازآفرینی شهری می‌باشد. در ادامه خلاصه‌ای از تعریف بازآفرینی شهری، اهداف و وضعیت تکامل آن در دهه‌های اخیر شرح داده می‌شود.

۴-۱- تعریف بازآفرینی

با توجه به گستردگی نظریات و تجربیات، بیان یک تعریف واحد از بازآفرینی کار مشکلی به نظر می‌رسد؛ در گسترده‌ترین تعریف؛ بازآفرینی به مداخلاتی اطلاق می‌گردد که در بافت فرسوده شهری صورت می‌پذیرد.^۲ بطور کلی و در تعریف، بازآفرینی شهری شامل نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه مورد نظر است که نهایتاً به یک پیشرفت اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی منجر می‌شود. نیاز به بازآفرینی، از مسائل و مشکلات اقتصادی-اجتماعی شهرهای صنعتی و سیاست‌های مناسب در واکنش به این مشکلات و از دهه ۱۹۸۰ میلادی به این سو، شکل گرفته است. هرچند رویکردهای نوسازی شهری قرن نوزدهم، نظیر برنامه‌های هوسمان در پاریس (در سال ۱۸۵۳ میلادی) نیز به اعتقاد برخی کارشناسان نوعی بازآفرینی شهری بحساب می‌آید؛ لکن مفهوم بازآفرینی به شکل کنونی بعد از تحولات بعد از جنگ جهانی دوم و طی چندین مرحله تکامل یافت و به شکل کنونی خود رسید، دیدگاهی جامع‌تر و کاملتری نسبت به سایر رویکردها در این زمینه دارد. دیاگرام ۵ نمایش دهنده اهداف کلی بازآفرینی شهری است. همانطور که مشاهده می‌گردد، پایداری و توسعه توأم با آن، اصلی بنیادین در اهداف بازآفرینی شهری محسوب می‌شود؛ بدین معنی که کلیه فرآیندها و اقدامات صورت گرفته در امر بازآفرینی با توجه به تأمین پایدار نیازهای نسل حاضر و نسلهای آینده بشر صورت می‌پذیرد.

دیاگرام ۵، اهداف کلی بازآفرینی شهری

در واقع بازآفرینی شهری، از زمانی که در دهه ۱۹۹۰ میلادی بتدریج در مباحث مدیریت شهری پا به عرصه ظهور نهاد، با ادبیات پایداری همراه بوده و علاوه بر مسائل زیست محیطی و اقتصادی، پایداری فرهنگی و اجتماعی را نیز در اولویت برنامه‌ریزی‌ها قرار داد (ایزدی بحرینی). در واقع در این دوران توجه به کسب منافع اقتصادی کاهش یافته و مسائل فرهنگی و اجتماعی و به دنبال آن توجه به میراث ملی و فرهنگی و توجه به نقش جامعه محلی در اولویت قرار گرفت.

با شروع قرن ۲۱ میلادی، بازآفرینی شهری به شکل امروزی مورد توجه قرار گرفت؛ در این سالها بازآفرینی با "محور"^۳های مختلفی صورت می‌پذیرفت و بدین ترتیب رفته رفته به تکامل می‌رسید. در نهایت در این سالها "نوزایی شهری" بر اساس رویکرد "بازآفرینی طراحی محور" شکل گرفت؛ بدین مفهوم که شهر بر اساس اصل و هویت گذشته خود و بر پایه مدرنیسم دوباره

^۱ Urban Regeneration

^۲ در این صورت، بازآفرینی مترادف عباراتی چون: "نوسازی شهری"، "تجدید حیات شهری" و "نوزایی شهری" قرار می‌گیرد، البته در واقع، هرچند تفاوت بین این مفاهیم اندک، ولی قابل تأمل است.

^۳ بازآفرینی فرهنگ محور، بازآفرینی حفاظت محور، بازآفرینی اجتماع محور، بازآفرینی طراحی محور (نوزایی شهری) رویکردهایی بودند که بتدریج در طی سالهای اولیه قرن ۲۱ میلادی در جهت تکامل بازآفرینی شهری اتخاذ گردیدند.

طراحی شده و از نو زاده میشود، بدین ترتیب در طی فرآیند بازآفرینی و مرمت شهری، هویت فرهنگی و اجتماعی شهر حفاظت شده پویایی و اصالت شهر نیز پایدار میماند.

در امر بازآفرینی همین رویه تا کنون ادامه داشته، لکن از سال ۲۰۱۰ میلادی به بعد رویکرد جدیدی برپایه رشد اقتصادی بیشتر شکل گرفت؛ در این دوران که "رشد مجدد"^۱ نام دارد، علت شکل گیری رویکرد اقتصاد محور، تلاطمات اقتصاد جهانی در آن سالها بود که رشد اقتصادی را از اهمیت ویژه ای برخوردار کرد. بدین ترتیب "بازآفرینی اقتصاد محور" شکل گرفت که طی آن شرایطی برای ترغیب بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران محلی برای مشارکت هرچه بیشتر در امر بازآفرینی، در نظر گرفته شد.

بنابراین و با توجه به مطالب عنوان شده، بازآفرینی شهری، نوعی از مداخلات در زمینه مرمت شهری است که با هدف توسعه پایدار کالبدی، زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی صورت می‌پذیرد. در این رویکرد مقوله‌های هویت اجتماعی و نیز هویت و اصالت فرهنگی و حفاظت از میراث فرهنگی ملی جزئی از اولویت‌های مهم و پایه ای برای برنامه‌ریزی‌های شهری محسوب می‌گردد.

۵- ارتباط میان رویکرد منظر شهری تاریخی با بازآفرینی شهری

رابطه میان این دو مقوله به شکلی همسو و با اهداف کلی مشترک به نظر میرسد. بدین ترتیب که بازآفرینی شهری رویکردی جامع و همه جانبه نگر برای رفع نیازها و ایجاد پایداری (زیست محیطی، کالبدی و اقتصادی اجتماعی) در شهرها با تأکید ویژه بر جنبه های اقتصادی و مشارکتهای بخش خصوصی و جامعه محلی بوده و رویکرد منظر شهری تاریخی نیز بشکل کلی بدنبال ایجاد پایداری اقتصادی (بوسیله بها دادن به جامعه محلی)، فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی میباشد، لکن توجه این رویکرد بیشتر به سمت و سوی حفاظت از میراث فرهنگی و بخش های تاریخی است. این رابطه به شکلی قوی به نظر میرسد که میتوان رویکرد منظر شهری تاریخی را نسخه‌ای تکامل یافته و اختصاصی از بازآفرینی شهری برای شهرها و نواحی تاریخی شهری بحساب آورد. در جدول شماره ۳، تفاوتها و شباهتهای بازآفرینی شهری و رویکرد منظر شهری تاریخی عنوان گردیده است.

جدول ۳، شباهت ها و تفاوت های بازآفرینی شهری و منظر شهری تاریخی

تفاوت ها		شباهت ها
منظر شهری تاریخی	بازآفرینی شهری	
- توجه بیشتر به میراث فرهنگی و اجتماعی	- توجه بیشتر به توسعه اقتصادی	- توجه به لایه بندی های منظر: کالبدی (فیزیکی)، زیست محیطی، اقتصادی- اجتماعی
- توجه به لایه بندی های زمانی و فرآیند شکل گیری منظر		- پایداری به پایداری به عنوان اصل اساسی
- تمرکز ویژه بر مناطق شهری و شهرهای تاریخی		- در نظر داشتن پتانسیل های بخش خصوصی و جوامع محلی
		- توجه به رشد اقتصادی
		- توجه به هویت و اصالت گذشته شهر
		- وارد نمودن کارکردهای جدید در بافت‌های تاریخی

¹ Regrowth

۶- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

روند رو به رشد شهر نشینی، افزایش جمعیت و کمبود منابع در دنیای پرشتاب امروز، موجب گردیده که پایداری و مدیریت شهرها در عصر حاضر بدل به موضوعی مهم در فرهنگ مدیریت شهری گردد. تأمین منابع و همزمان حفاظت از آنها برای نسل‌های بعدی از جمله چالش‌های پیش روی جوامع امروزیست؛ میراث فرهنگی-تاریخی به عنوان سند هویت یک جامعه از گذشته تا کنون، از جمله منابع بسیار حساس جوامع بشری‌ست که حفاظت، مدیریت و بهره‌برداری از آن نیز، به شکلی که جزئی از فضای شهری تلقی گردیده و در زندگی مردم ایفای نقش کند، کاری حساس و نیازمند رویکردهای قوی مدیریت شهری می‌باشد. در طی دهه‌های اخیر برای مدیریت بافت تاریخی و کهن شهری و حفاظت و بهره‌برداری از آن راهکارها و رویکردهای متفاوتی ارائه گردیده است؛ به‌روزترین و جامع‌ترین این رویکردها رویکرد "منظر شهری تاریخی" یا به اختصار HUL می‌باشد که توسط یونسکو در سال ۲۰۱۱ معرفی گردید. این رویکرد با نگاهی همه‌جانبه‌نگر و همسو با تفکر بازآفرینی شهری و ادبیات پایداری، بافت‌ها، بناها و محوطه‌های تاریخی را به عنوان جزئی از منظر شهری و در ارتباط کامل با آن بشمار آورده و رویکردی جامع برای مدیریت آن ارائه می‌دهد و در این راستا به معرفی اهداف، منابع، ابزارها و مراحل گام‌به‌گام اجرای آن می‌پردازد.

این رویکرد، سندی جهانی با رویکردی محلی است که در زمینه کاربست بسیار منعطف بوده و در کشور ما نیز قابل ارائه و استفاده می‌باشد. بدین ترتیب می‌توان با استفاده از این رویکرد علاوه بر استفاده از ظرفیت‌های بالای شهرهای پرشمار تاریخی کشور، با توجه به مسائل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی محلی هر شهر، با استفاده از ابزارهای معرفی شده و در طی گام‌های معرفی شده، اقدام به انواع فعالیت‌های مدیریتی (نظیر برنامه‌ریزی، طراحی، اقدامات مرمتی و فعالیت‌های اقتصادی) نمود. کاربست این رویکرد در شهرهای تاریخی می‌تواند در راستای نیل به اهداف زیر صورت گیرد:

- ۱- برنامه‌های بازآفرینی شهری بویژه در محلات تاریخی
  - ۲- توسعه اقتصادی شهرهای تاریخی بویژه محلات تاریخی و فرسوده
  - ۳- گسترش صنعت گردشگری در شهرهای تاریخی
  - ۴- ایجاد پویایی و سرزندگی در مناطق تاریخی شهری و مجموعه‌های تاریخی از طریق اعطای کاربری و ورود مردم به محدوده‌ها
  - ۵- مشارکت هرچه بیشتر بخش خصوصی و افراد و اقوام محلی و بومی در بخش‌های مختلف
  - ۶- حفاظت همه جانبه از بناها مجموعه‌های تاریخی
  - ۷- احیا، معرفی و گسترش میراث ناملموس فرهنگی در نواحی مختلف کشور
- در این راستا با کاربست این رویکرد می‌توان از منافع زیر بهره‌مند شد:
- ۱- تهیه یک پایگاه داده یکپارچه و منسجم از شهرها و مناظر فرهنگی-تاریخی کشور
  - ۲- بهره‌مندی از برنامه‌ریزی‌های اصولی انجام شده در زمینه مدیریت شهری
  - ۳- معرفی کشور به عنوان یکی از پیشگامان این رویکرد در دنیا و امکان تولید علم، بهره‌مندی از مساعدت‌های علمی و مالی بین‌المللی و مشارکت و پیشگامی در سایر برنامه‌های بین‌المللی اینچنینی
  - ۴- برنامه ریزی و توسعه صنایع نوین و همسو چون گردشگری که بشدت در حال گسترش بوده و پایه اقتصاد بسیاری کشورهای جهان را تشکیل داده، به شکل موثری تسهیل می‌گردد
  - ۵- شناخت نقاط ضعف و قوت محدوده‌ها و مجموعه‌های تاریخی و برنامه‌ریزی مناسب برای مواجهه با آنها
- در حال حاضر به این رویکرد در ایران کم توجهی شده و فعالیت پژوهشی و اقدام عملی چندانی (با وجود ده‌ها هزار هکتار بافت فرسوده و تاریخی در کشور، که شامل محلات، بناها و مجموعه‌های متعدد می‌گردد) در این خصوص صورت نپذیرفته

است؛ این پژوهش و پژوهش‌هایی از این دست، میتواند گامی مثبت در جهت معرفی رویکرد منظر شهری تاریخی به جامعه علمی و اجرایی کشور برداشته و زمینه را برای مدیریت مناسبتر و جامع‌تر و پایدارتر در شهرهای کشور فراهم گرداند.

مراجع

- ۱- باندربین، فرانچسکو. ون اوئرز، رون. (۱۳۹۶). منظر تاریخی شهری مدیریت میراث در قرن شهری، ۳۷۹۲، (پویا دولابی، پرستو عشرتی، سمیه فدائی نژاد)، اول، دانشگاه تهران.
- ۲- بنیادی، ناصر. ۱۳۸۹. سیر تحول در اندیشه مرمت شهری. هویت شهر. سال ۶. شماره ۱۰.
- ۳- پوراحمد، احمد. و حبیبی، کیومرث. و کشاورز، مهناز. ۱۳۸۹. سیر تحول مفهوم شناسی بازآفرینی شهری به عنوان رویکردی نو در بافت‌های فرسوده شهری. مطالعات شهر ایرانی اسلامی. سال ۱. شماره ۱.
- ۴- تقوایی، سید حسن. و مطهری راد، مهری. (۱۳۹۳). تحلیل منظر شهری تاریخی سلطانیه بر اساس توصیه نامه ۲۰۱۱ یونسکو (مطالعه موردی: محور حدفاصل گنبد سلطانیه تا مقبره ملاحسن کاشی). شهر ایرانی اسلامی. شماره هجدهم.
- ۵- رابرتز، پیتر. و هیو سایک. (۱۳۹۳). بازآفرینی شهری یک کتاب راهنما. ترجمه ایزدی، محمد سعید. و حناچی، پیروز. تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- ۶- ریاحی مقدم، ساشا. (۱۳۹۱). میراث جهانی و معماری معاصرمدیریت منظر شهری تاریخی بیانیه وین در مورد مصوب بیست و هفتمین نشست کمیته میراث جهانی یونسکو در وین اتریش، می ۲۰۰۵ میلادی. منظر. شماره هجدهم. سال چهارم.
- 7- Akinsete, e. 2012 Approaches to Regeneration and Sustainable Development: a Study of Impact Assessment and Evaluation in the Northwest of England, thesis for ph.d, university of bolton.
- 8- League of Historical Cities, 2016 THE HUL GUIDEBOOK, Managing heritage in dynamic and constantly changing urban environments, 15th World Conference of the League of Historical Cities, Bad Ischl, Austria.
- 9- Magalha, C. 2015 Urban Regeneration, International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2nd edition, Vol. 24.
- 10- O 'Donnell, Patricia M. 2012 Historic Urban Landscapes: New UNESCO Tool for a Sustainable Future.
- 11- UNESCO, World Heritage Centre. 2005 Vienna Memorandum on "World Heritage and Contemporary Architecture – Managing the Historic Urban Landscape, Vienna: Austria.
- 12- UNESCO, 2007 SUMMARY REPORT of the Regional Conference of Countries of Eastern and Central Europe on "Management and Preservation of Historic Centers of Cities inscribed on the World Heritage List", St. Petersburg, Russian Federation.
- 13- UNESCO, 2007 OLINDA REPORT of the Regional Conference "Historic Urban Landscapes in the Americas" Olinda, Brazil.
- 14- UNESCO, Records of The General Conference, 2011 Resolutions, Paris, France.
- 15- UNESCO, 2015 Complementary Additional Programme 2014-2015/Concept note Development of the Historic Urban Landscape (HUL) approach as a key tool for the sustainable conservation and management of World Heritage historic urban ensembles.
- 16- Veldpaus, L. Pereira Roders, A.R. 2013 Historic Urban Landscapes: An Assessment Framework, 33rd Annual Meeting of the International Association for Impact Assessment, Calgary, Alberta, Canada.
- 17- www.historicurbanlandscape.com/index.php?classid=5353&id=20&t=show
- 18- www.historicurbanlandscape.com/index.php?classid=5354&id=22&t=show